

**МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО, ХРАНИТЕ И ГОРИТЕ
ЦЕНТЪР ЗА ОЦЕНКА НА РИСКА
ПО ХРАНИТЕЛНАТА ВЕРИГА**

**Европейско проучване показва - какво знаят и какво биха искали да
знаят консуматорите
за нововъзникващите рискове в хранителната верига**

Източник: EFSA

Европейският орган по безопасност на храните (EFSA) извършва проучване с цел да се установи - какво знаят потребителите в Европейския съюз (ЕС) за нововъзникващите рискове¹ свързани с безопасността на храните, и как биха искали да бъдат информирани за тях.

Проучването е проведено сред малко над **6 200** потребители в **25** държави членки на ЕС, като са попитани за потенциални нововъзникващи рискове, свързани с безопасността на храните. Установено е, че като цяло анкетираните са по-загрижени за рисковете, които вече са известни на учените (установените рискове²), отколкото за нововъзникващите рискове. Освен това, са направени изводи относно комуникацията за новите рискове. Потребителите изразяват желанието си да бъдат информирани за възникващи рискове още в началото на процеса на идентифицирането им, дори и да има научна несигурност. Също така те посочват предпочитанието си да получават такава информация чрез традиционните медийни източници - като телевизии и вестници и чрез интернет страниците на националните компетентни органи. Социалните медии и уебсайтовете на европейските органи са популярни сред 18-34-годишните.

---

¹ Нововъзникващ риск - риск „произтичащ от новооткрита опасност, която може да се разпространи повсеместно, или от неочаквана нова или повишена експозиция или чувствителност към известна опасност“ (EFSA, 2007).

² Установен риск – риск, произтичащ от позната опасност, като напр. химични съединения използвани в производството на храни или бактерии в храните.

По-конкретно проучването изследва:

- Потребителското разбиране за нововъзникващи рискове, чрез използване на примери;
- Опасенията на потребителите относно тези рискове;
- Причините, които могат да обяснят опасенията им;
- Нуждите на потребителите от информация за възникващи рискове;
- Предпочитанията им към постъпващата информация.

То цели да предостави общ поглед както за целия ЕС, така и доказателства за различията между отделните държави членки или региони по изброените по-горе въпроси. Стремешът е да бъде изготвен списък с препоръки относно комуникацията за нововъзникващи рискове, който ще е от полза за EFSA и националните компетентни органи.

Метод

Проучването е представено чрез преглед на литературни данни и потребителско проучване проведено онлайн.

Литературните данни са използвани при разработването на анкетата, а нейната цел е да се съберат доказателства за всички цели на проучването и да се получат максимално разбираеми и приложими отговори.

Посочени са три примера за възникващи рискове, разработени съвместно с водещата група на EFSA: “зелено смути“, „пластмасов ориз“ и „нано частици“. (*Виж - Приложение №1 към материала*).

Проучването обхваща **25 държави (всички 28 държави членки на ЕС, с изключение на Кипър, Люксембург и Малта)**. Извадката е на случаен принцип от потребителските панели на германска консултантска фирма за проучване на пазара. В онлайн проучването са включени **6 268 участници, от 250 до 253 за всяка държава**. Отговорите в него са преценени на база на национално представени данни за възраст и пол. Също така, отговорите на всеки въпрос са анализирани общо и поотделно (по държава, професия, възраст и ниво на образование). (*Относно данни за България - Виж - Приложение №2 към материала*).

Констатации

Много от събраните данни, **съвпадат с констатациите от предишни проучвания. Като цяло, те показват голямо разнообразие в нагласите към нововъзникващите рискове в рамките на ЕС**. Установени са разлики между видовете рискове и между държавите членки на ЕС. Това често се свързва с фактори – като различия в нивото на образование и различията между поколенията.

Според проучването, потребителите са склонни да проявяват по-голямо безпокойство относно познатите рискове, в сравнение с новите. Повече ги тревожат **измамите с храни**, които може да включват и двете категории рискове.

От примерите използвани в проучването, този илюстриращ измами с храни („пластмасовият ориз“), също предизвиква най-голямо безпокойство сред анкетираните.

Проучването дава сериозни доказателства за това как се възприемат нововъзникващите рискове, което разграничава двата вида риск. **Предоставянето на информация на консуматорите за възникващите рискове**, както по отношение на тяхното естество, така и по отношение на несигурността около тях, изглежда, оказва значително влияние върху възприемането на риска, в контекста на това, че твърде голяма част от консуматорите не са знаели за него.

Всъщност, **проучването отчита липсата на познания за нововъзникващите рискове, използвани в изследването:** („зелено смути“, „пластмасов ориз“ и „нано частици“) и желанието за по - обща информация за възникващите рискове, независимо от степента на несигурност.

Потребителите в ЕС посочват, че въпреки съмненията, предпочитат да бъдат информирани за възникващите рискове по-рано, отколкото по-късно. Нещо повече, те обикновено се интересуват от получаването **не само на обща информация, но и на такава, която би могла да им помогне при вземането на решения за риска**, като например - как би могъл да се избегне риска и какво отражение върху здравето им би имал той. Голяма част от анкетираните посочват, че желаят да бъдат информирани за **научната несигурност, свързана с риска**. Традиционните медии и уебсайтовете на националните власти в отделните държави са посочените **предпочитани източници на информация относно възникващите рискове**.

Според потребителите, **най-надеждните източници на информация са лицата извършващи оценка на риска (здравни специалисти и учени)**, следвани от потребителските организации и органите по безопасност на храните.

Установени са значителни разлики в отделните държави по начина, по който потребителите реагират на информацията за риска и неяснотите. В някои страни, след приключване на проучването, анкетираните са променили слабо преценките си за риска, докато в други са ги променили значително.

Нивото на доверие към националните компетентни органи, както и мнението за научните открития и новите технологии също варират значително в отделните държави.

Препоръки към компетентните институции:

- Да се разработят **последователни и унифицирани** известия за нововъзникващи рискове, които да се използват в целия ЕС;
- Да се преценят усилията, които са необходими за обмена на **информацията за нововъзникващите рискове както и източниците за нейното предаване**, в зависимост от нивото на доверие на обществото към националните органи, органите на ЕС или други организации;
- Да се адаптират комуникационните канали **към националните предпочитания;**

- **Споделянето на информация за възникващите рискове да става при спазването на принципите за прозрачност и отговорност** – като се подчертава ролята на EFSA и целта на нейните научни съвети;
- **Изрично да се признават съмненията** относно съществуването и значимостта на нововъзникващите рискове, с акцент върху тези неясноти, които имат значение за тежестта на риска и начина, по който той може да бъде управляван;
- **Да се разработи и въведе дългосрочна комуникационна стратегия**; да се разпространяват информационни съобщения в ранните етапи на идентифициране на възникващите рискове, които може да бъдат преработени и актуализирани с допълнителна информация;
- В процеса на разбирането на риска, да бъдат включени и неспециалисти (обикновени граждани) като партньори;
- Да се изготвят обобщени данни за това, кое е известно и кое не е за нововъзникващите рискове, които да се използват от широката общественост и медиите;
- Възможно е някои версии на съобщенията да предоставят повече технически подробности от други, но нито една версия не трябва да бъде повече или по-малко успокояваща от която и да е друга;
- Да се адаптира нивото на техническото съдържание спрямо аудиторията, но да се гарантира последователността между различните съобщения и между съобщенията и наличните научни доказателства, разбирания и съмнения.

Източник:

CF and GfK, 2017. EU Insights – Consumer perceptions of emerging risks in the food chain. *EFSA supporting publication* 2018:15(4):EN-1394, 81 pp. doi: 10.2903/sp.efsa.2018.EN-1394 <https://efsa.onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.2903/sp.efsa.2018.EN-1394>

Изготвил: Д-р Дора Петлова, главен експерт

Дирекция „Комуникация на риска, обучение и Контактен център“, ЦОРХВ

<http://corhy.government.bg/>

07.06.2018 г.

Приложение 1: Определения

Проведеното потребителско проучване се позовава на три примера за възникващи рискове, които са разработени съвместно с водещата група на EFSA. Те са:

✚ **„Зелено смути“** - коктейл или смес от сурови листни зеленчуци и плодове, предназначени за консумация като напитка. Тяхната консумация в ЕС напоследък нараства значително, но приемът им може да доведе до неблагоприятни последици за здравето.

Какво друго знаем? - „Зеленото смути,, съдържа високи нива на оксалова киселина. Според проведено проучване, приемането на големи количества от нея може да допринесе за образуването на камъни в бъбреците. Въпреки това, има малко информацията за това колко от тези напитки се изпиват приблизително“.

„Зеленото смути“ илюстрира нововъзникващи рискове, произтичащ от новите тенденции в потребителските навици на консуматорите.

✚ **„Пластмасов ориз“** - фалшив ориз, произведен от смес от картофи, сладки картофи и пластмаса. Изкуствените съставки в него са вредни за здравето на потребителите. Не е известно дали опасността е реална, тъй като всички съобщения за пластмасов ориз в ЕС не са доказани до момента. Този вид ориз се коментира широко в медиите и поради това е проблем от една страна за общественото здраве, а от друга за комуникацията в общността.

Какво друго знаем? - „Според мнение на медицинските специалисти, изкуствените съставки в пластмасовия ориз са вредни. Въпреки че медиите в някои държави са съобщавали за пластмасов ориз, в ЕС до момента не са открити или анализирана проби от него“.

„Пластмасовият ориз“ илюстрира - нововъзникващи рискове в резултат на измами с храни.

✚ **„Нано частици“** – това са частици, които са 10 000 пъти по-малки от дебелината на човешкия косъм . Някои от тях се използват в хранителната индустрия: например нано - сребро се използва за унищожаване на бактерии и нано – титаниев диоксид се използва за подобряване на цвета на храната. Докато използването на нанотехнологиите в хранителната верига може да има значителни ползи, консумацията на храни, съдържащи нано частици, е възможно да има нежелани последици за потребителите.

Какво друго знаем? - „Нано частиците може да бъдат токсични. Въпреки това, все още има малко данни за това колко токсични могат да бъдат те и колко нано частици потребителите поглъщат чрез храната,,.

„Нано частиците“ илюстрират - нововъзникващи рискове, произтичащи от научни открития и технологични иновации.

Приложение 2: Извадка за България от проведеното проучване:

Какво е разбирането на българските консуматори за нововъзникващ риск в хранителната верига?

Разбирането на българските консуматори за нововъзникващите рискове в голяма степен съответства на разбирането на другите консуматори от ЕС.

Проучването включва: **252** анкетиращи граждани

Основни акценти:

Нуждата от информираност и предпочитания на българските потребители относно:

1. Времето за получаване на информация за нововъзникващите рискове – то е сходно с предпочитанията на другите потребители от ЕС. Освен това, по-голяма част от нашите потребители - **55% в сравнение с 44% в ЕС**, предпочитат да получават информацията **веднага** щом бъде идентифициран възможен риск.

2. Съдържанието на информацията - също е сходно с предпочитанията на ниво ЕС. Трите вида информация, които българските потребители искат да получат, са:

- Общо описание на рисковете (**77%**);
- Информация за това - какво трябва да предприемат, за да избегнат рисковете (**66%**);
- Информация за това - как рисковете биха ги засегнали (**64%**).

Българските потребители се интересуват **повече за това - къде могат да получат допълнителна информация (50%)**, в сравнение със средното ниво за ЕС (**41%**).

Те имат най-голямо доверие в **здравните специалисти, семейството, приятелите и учените, които според тях** предоставят вярна информация за безопасността на храните. Подобни резултати се наблюдават на ниво ЕС, въпреки че българските потребители имат по-малко доверие в тези източници, в сравнение с потребителите в ЕС.

Българските граждани показват много ниски нива на доверие към информацията предоставяна от правителствени източници: **16% в сравнение с 33% в ЕС**.

Потребителите показват по-ниски нива на доверие към органите за безопасност на храните: **41% в сравнение с 56% в ЕС**.

3. Източници на информация:

Предпочитаният източник на информация за българските потребители са **телевизионни новини и програми (69%)**, подобно на останалата част от ЕС.

Те проявяват по-голям интерес към **социалните медии (46% в сравнение с 31% в ЕС)** и личният контакт (face-to-face communication) със здравните специалисти (**41% в сравнение с 30%**) и по-малък интерес към списания или вестници (**34% в сравнение с 42%**).